

Naised ja vananev tööjõud – mõju tööohutusele ja töötervishoiule

Käesolevas ülevaates käsitletakse tööohutuse ja töötervishoiu ning jätkusuutliku töö seisukohast mitmesuguseid soolisi ja ealisi probleeme, millega puutuvad kokku eelkõige eakad naised. Ülevaade põhineb uusimil kirjandusel ja EU-OSHA korraldatud seminari tulemustel.¹

Kuidas mõjutavad soospektid tööohutuse ja töötervishoiu juhtimist ning jätkusuutlikku tööd vananeva tööjõu kontekstis?

Euroopa Liidu tööjõud vananeb ja seepärast on tingimata vaja eaküsimusi arvestavaid tööohutuse ja töötervishoiu strateegiaid. Naistel ja meestel on aga erinevad ealised probleemid ning tööelu kestel mõjutavad neid töökeskkonna probleemid erinevalt. Sel põhjusel on jätkusuutliku töö poliitika kujundamise, arutelude ja tulevaste uuringute toetamiseks oluline need erinevused leida ja püüda neid mõista.

Meeste ja naiste ealised erinevused töökohal

Vananemist seostatakse füüsilise suutlikkuse ja terviseseisundi mitmesuguste muutustega. Neid muutusi võivad mõjutada tegurid, mis on seotud bioloogilise ja sotsiaalse sooga.

Bioloogilisest soost tingitud soolised erinevused töökohal

Kõige ilmsem bioloogilisest soost tingitud muutus on menopaus. On aga ka palju muid ealisi seisundeid, mis võivad sagedamini kahjustada just naiste töövõimet, näiteks osteoporoos, osteoartriit ja rinnavähk. Tööohutuse, töötervishoiu ja jätkusuutliku töö edendamise strateegiaid välja töötades tuleb selliseid soolisi erinevusi arvestada.

Sotsiaalsest soost tingitud soolised erinevused töökohal

Tööjõu hulgas esineb vertikaalset ja horisontaalset soolist segregatsiooni, mille tõttu puutuvad naised, eelkõige eakad naised kogu tööelu kestel kokku teistsuguste riskidega kui nende meeskolleegid.

Vertikaalse segregatsiooni põhjustab edutamise ja tööalase liikuvuse võimaluste puudumine, mis omakorda tähendab, et naised on koondunud tööhierarhia madalamatele astmetele.² Selle tulemusel

võib pikeneda kokkupuude töökoha teatud ohtudega, näiteks korduvliigutuste või ebamugava tööasendiga.

Horisontaalset segregatsiooni põhjustab see, et nais- ja meestöötajate arvu suhe eri majandussektorites on erinev: näiteks tervishoius, sotsiaalteenustes ja hariduses ning muudes teenindussektorites on keskmisest rohkem eelkõige eakaid naisi. Oluline on mitte alahinnata nende sageli naistöötajatega ametikohtade füüsilisi ja emotsionaalseid tingimusi – töökohal püsivust ja tööelu kvaliteeti kahjustavad paljudes naistöötajatega valdkondades esemete käsitlemine, korduvliigutused, kiire töötempo, vahetustega töö, vägivald ja ahistamise risk ning stress.

Toimetulek meeste ja naiste ealiste erinevustega töökohal

Tööohutuse, töötervishoiu ja jätkusuutliku töö strateegiatega vältatöötamisel tuleb arvestada nii ealisi kui ka soolisi aspekte. Strateegiates tuleb keskenduda valdavalt naistöötajatega sektoritele ja ametikohtadele (nt tervishoid, haridus, puhastusteenused ja jaemüük), samuti valdavalt meestöötajatega sektoritele (nt ehitus), arvestades ühtlasi, kuidas sootundlikult käsitleda füüsiliste võimete vähenemist ja terviseseisundi halvenemist vanuse tõttu.

Menopaus ja töökoha terviseedendus

Paljud naiste terviseprobleemid, näiteks menopaus, on ühiskonnas ja seega ka töökohal tabuteemad. Neid probleeme saab aga leevendada lihtsate võtetega: tagada joogivee kättesaadavus, teha vormirõivad mitmekihilised, hõlbustada arsti juures käimist paindliku tööaja abil. Töökohal tuleb kasutada rohkem teabe- ja tugimeetmeid, näiteks nõuandeid, kuidas vältida häbimärgistamist, näidispoliitikaid ja riskihindamise kontroll-loendeid.

Sootundliku lähenemisviisiga kõiki vanuserühmi hõlmavad tööohutus- ja töötervishoiustrateegiad

Elukestev lähenemisviis jätkusuutlikule tööle peab hõlmama kooliõpilaste riskiharidust ja ennetustööd ning tagama, et tööohutuse ja töötervishoiu hariduses käsitletakse valdavalt naistöötajatega ametikohtade riske. Peale selle tuleb rõhutada tööohutust ja töötervishoidu valdavalt naistöötajatega ametikohtade kutseõppes.

Stress ning luu- ja lihaskonna vaevused

Paljud valdavalt naistöötajatega ametikohad on emotsionaalselt nõudlikud või nõuavad pikaajalist istumist või seismist. Seetõttu võivad naiste töö jätkusuutlikkust oluliselt kahjustada stress ning luu- ja lihaskonna vaevused. Mõlemale probleemile tuleb pöörata rohkem tähelepanu, keskendudes riskiennetusele valdavalt

¹ <https://osha.europa.eu/en/tools-and-publications/seminars/workshop-gender-and-age-impact-working-life-etui-international>

² EU-OSHA – Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Agenduur, *New risks and trends in the safety and health of women at work* („Naistöötajate tööohutuse ja töötervishoiu uued riskid ja suundumused“), 2013. Avaldatud aadressil <https://osha.europa.eu/en/publications/reports/new-risks-and-trends-in-the-safety-and-health-of-women-at-work/view>

naistöötajatega ametikohtadel – näiteks ühes Taani lasteaias korraldati töö jätkusuutliku töö tagamiseks ümber, et hoida tööil inimesi, kes teevad korduvliigutusi ja tõstavad raskusi.

Rehabilitatsioon

Kui naise terviseprobleeme ei peeta tööga seonduvaks, võib see takistada tema juurdepääsu rehabilitatsioonile. Peale selle ei ole rehabilitatsiooniteenused sageli kättesaadavad naistele, kes hooldavad pereliikmeid. Seetõttu peab rehabilitatsioon olema sootundlik, et see oleks naistele paremini kättesaadav ja sobiks naiste vajadustega. Sellist sootundlikku ja kohandatud rehabilitatsiooni pakub näiteks Prantsusmaal töövigastuste kindlustusselts Anact, mis avaldas rinnavähi ravi läbinud naistöötajate rehabilitatsiooni juhendi.³

Pereliikmete hooldajad

Üha enam nais- ja meestöötajaid peavad hooldama haigeid, puudega või vanu sugulasi, ehkki kõige sagedamini teevad seda vähemalt 50-aastased naised. Töö- ja hoolduskohustuste ühitamise strateegiad keskenduvad praegu aga enamasti noortele naistele ja lastehoiule. Seega tuleb jätkusuutliku töö tagamiseks kavandada asjakohased kohustuste ühitamise põhimõtted ja tavad: näiteks juba kasutatavad noorte vanemate paindlik töökorraldus ja osaline tööaeg võivad sobida ka pereliikmeid hooldavatele eakatele töötajatele, et nad saaksid püsida tööhõives. Ühtlasi on oluline tagada lisaressursid vanurite ja puudega inimeste hoolduseks ning teenused iseseisva elu soodustamiseks tervikliku strateegia raames.

Riskihindamisel ja strateegiate väljatöötamisel tuleb arvestada ea- ja sooküsimusi

Tööohutuse ja töötervishoiu strateegiatega tuleb soodustada mitmekesisust riskiennetuse abil ja riskide kõrvaldamisega tekkekohas. Sel põhjusel on oluline käsitleda ealist ja soolist võrdõiguslikkust ning tööohutust ja töötervishoidu ühtses poliitika- ja tegevusraamistikus.

Soolise võrdõiguslikkuse ja jätkusuutliku töö tiheda seose näide on riskihindamise ja strateegiate väljatöötamise ühes Prantsusmaa trükikojas. Ettevõtte naistöötajatel esines sageli luu- ja lihaskonna vaevusi – naiste ja meeste töökohtade ajakasutust analüüsid leiti, et korduvliigutusi pikka aega tegevate ametikohtadelt edutati mehi kiiremini kui naisi. Hinnangu tulemusena soovitati ettevõttel toetada naistöötajate karjääriarengut ja oskuste tunnustamist, et vähendada naiste kauaaegset püsivust monotoonse tööga ametikohtadel.

Ühendkuningriigi riikliku terviseameti (NHS) tööühm Working Longer Group töötab välja tervikliku lähenemisviisiga strateegiat, et välja selgitada pikema tööelu mõju valdavalt naistöötajatega valdkonnas, mille meditsiiniõdedest kaks kolmandikku on üle 40-aastased. See näitab, kui oluline on sektoripõhiste tööohutus- ja töötervishoiu suuniste täielik rakendamine, et pikema tööea kumulatiivne mõju ei ohustaks töötaja tervist ega võimet töötada tõhusalt ja ohutult.

³ Anact – L'agence nationale pour l'amélioration des conditions de travail, *Travailler avec un cancer du sein*, 2008, Association CINERGIE, Paris.

Mitmekesisuse süvalaiendamine riiklikes tööohutuse ja töötervishoiu strateegiates

Soo- ja eaküsimuste süstemaatiliseks lõimimiseks jätkusuutliku töö strateegiatesse ilma diskrimineerimist põhjustamata tuleb mitmekesisuse süvalaiendada tööinspeksioonide strateegiatesse ja tegevusse. Näiteks Austria tööinspeksiooni mitmekesisusstrateegia väljundite hulgas on mitu soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise töövahendit, koolituskursused ja mitmekesisuse kontroll-loendid inspektoritele ettevõtetes kasutamiseks ning valdavalt naistöötajatega sektorite ja eakate töötajate suhtes asjakohased meetmed.⁴

Peamised tähelepanekud

Oluline on luua eakatele töötajatele võimalused jätkusuutlikuks töötamiseks, pöörates erilist tähelepanu eakatele naistöötajatele ning võttes meetmeid, et reguleerida töökoormust ja tööülesandeid, tagada paindlik tööaeg, töö- ja eraelu tasakaal, töökoopõhine toetus teatud soospetsiifiliste terviseprobleemide korral ning tööjõu arendamine. Soo- ja eaküsimuste ning tööohutuse, töötervishoiu ja jätkusuutliku töötamise kokkupuutepunkte tuleb veel uurida ja töötada välja praktilised töövahendid. Käesoleva ülevaate peamised tähelepanekud on järgmised:

- bioloogilise ja sotsiaalse soost tingitud töötingimuste erinevused püsivad kogu tööelu jooksul;
- naiste töö kumulatiivset füüsilist ja emotsionaalset mõju ei tohi alahinnata;
- toetada tuleb riskihindamist, mis arvestab soo- ja eaküsimuste keerukust;
- kauaaegne töötamine madalat kvalifikatsiooni eeldavatel töökohtadel, kus puuduvad karjääriarengu võimalused, võib põhjustada pikaajalist kokkupuudet ohtudega;
- oluline on tagada võrdne juurdepääs rehabilitatsiooniteenustele ja kutseõppele;
- menopausiealisi naisi aitavad tööl hakkama saada lihtsad häbimärgistamist vältivad meetmed;
- töökohta terviseedenduse strateegiates tuleb mees- ja naistöötajatele sätestada erinevad lähenemisviisid;
- nii mees- kui ka naistöötajatele tuleb tagada paindlik töökorraldus, et võimaldada vanade pereliikmete hooldust;
- tööinspeksioonidel peavad olema selged mitmekesisusstrateegiad;
- väärtustada tuleb eakate naistöötajate panust ning neid ohustava kahekordse diskrimineerimise probleem tuleb lahendada teabe levitamise abil.

Lisateave

Aruanne on avaldatud EU-OSHA veebilehel aadressil

<https://osha.europa.eu/et/tools-and-publications/publications/safer-and-healthier-work-any-age-women-and-ageing-workforce/view>

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2017

© Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Agenduur, 2017

Reprodutseerimine on lubatud allikale viitamisel.

Tõlkekeskuse (CdT, Luksemburg) poolt tõlgitud tekst põhineb ingliskeelsel originaalil.

⁴ EU-OSHA – Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Agenduur, *Mainstreaming gender into occupational safety and health practice* („Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine tööohutusse ja töötervishoidu“), 2014. Avaldatud aadressil <https://osha.europa.eu/es/tools-and-publications/publications/reports/mainstreaming-gender-into-occupational-safety-and-health-practice>